

Erdős Gabriella: Az értékteremtés, transzferárak, csoportos adóalanyiság

1. Transzferárak, mint az értékteremtés helyének a megváltoztatására szolgáló eszköz

A szabad piacon az adás-vételi ügyletben kialakuló árak és feltételek piaci alku eredményei. Az ügylet akkor jön létre, ha mindkét fél úgy érzi, egyenértékek cseréltek gazdát. Abban az esetben azonban, ha a felek között valamilyen kapcsolat áll fenn, a kapcsolat eltérítheti az alku eredményét. Ha például egy leányvállalat az anyavállalatnak ad el terméket, akkor nyilván nem fogja mindenáron a lehető legmagasabb árat kialakítani, vagy akár az ügylettől elállni, ha ez nem sikerül, hiszen az anyavállalat határozza meg a leányvállalat létét, a vezetők prémiumát, stb. A kettőjük kapcsolata tehát befolyásolja alku pozíciójukat, és eltéríti az ügylet feltételeit attól, amelyek a kapcsolat nélkül lennének.

Transzferáraknak a kapcsolt felek között alkalmazott árakat nevezzük. Önmagában tehát a transzferár nem minősítés, nem feltétlenül jelent a piacitól eltérő árat, egyszerűen arra utal, hogy kapcsolt felek között alkalmazott elszámoló árról van szó. Amiért a transzferárak adókikerülésre alkalmasak, az a közös érdek, amely a kapcsolt vállalkozásokat, kapcsolt feleket mozgatja. Könnyű belátni, hogy a tulajdonosi érdek az össztulajdon, a teljes vállalatcsoport szintjén történő profit optimalizálásra, nem pedig az adott vállalkozáson belüli optimalizálásra irányul. Az adórendszerek különbözősége egységnyi nyereségen különböző mértékű adóterhet eredményez, ezért a nyereségnek a legalacsonyabb adóterhű országba történő átcsoportosítása növeli a vállalatcsoport szintjén elérhető nettó profitot. A transzferárazással megvalósuló agresszív adótervezés azért is egyszerű, mivel nem igényli új vállalkozás létrehozását, nem igényli a vállalkozások gazdasági folyamatainak átalakítását, csupán az ügyletek árát, feltételeit változtatja meg. A nyereség csoport szintű optimalizálásával nemcsak a csoport nettó, adózás utáni eredménye nő, hanem ez azt is jelenti, hogy az adóbevétel egyik adóhatóságtól a másikhoz kerül (bár nem ugyanakkora összegben).

A *függetlenség elve* (*the arms' length principle*) azt mondja ki, hogy a kapcsolt vállalkozásoknak egymás közötti ügyleteikben szokásos piaci árat, feltételeket kell alkalmazniuk. Szokásos piaci ár az az ár, amelyet független felek egymással kötött ügyleteikben alkalmaznának. Amennyiben a kapcsolt vállalkozások az egymás közötti ügyleteikben nem szokásos piaci árat alkalmaznak, akkor az adóalapot a szokásos piaci árra kell módosítani. A vállalkozások önként, adóalap korrekció formájában is megtehetik a módosítást. Amennyiben a vállalkozások az adóalapot nem módosították a szokásos piaci árra, úgy az adóhatóság fogja azt megtenni. Amennyiben a transzferárazás egyik szereplője külföldi személy, akkor is lehetőség van az adóalap önkéntes módosítására, feltéve, hogy a külföldi személy alanya a saját országában társasági adónak, nem minősül ellenőrzött külföldi társaságnak a magyar törvények értelmében, és a piaci árat veszi figyelembe az adóalapja meghatározása során. Alapvető különbség azonban a fenti esethez képest, hogy ebben az esetben két adórendszer szabályait kell figyelembe venni, amelyek nem feltétlenül azonosak. Előfordulhat, hogy más a kapcsolt vállalkozások meghatározása, más módszerekkel kell a piaci árat meghatározni, vagy egyáltalán nincs mód önkéntes adóalap módosításra a piaci áron alapuló adóalap biztosítása érdekében. Mivel a piaci ár megállapítása statisztikai eszközökkel történik, ezért az is előfordulhat, hogy a másik ország a módosítás tényét igen, mértékét azonban nem tudja elfogadni, mert más módszereket és más mintát használ a piaci ár megállapítására.

Az adóegyezmény ugyan előírja, hogy a hatóságoknak konzultálniuk kell egymással, amennyiben a másik fél által alkalmazott módosítással nem értenek egyet, azonban nem ír elő megállapodási kötelezettséget. Még akkor is, ha az adóhatóságok megállapodásra jutnak, a folyamat rendkívül időigényes, az OECD statisztikái szerint átlagosan 30 hónapot vesz igénybe, és az esetek 30%-ban született megállapodás¹. Amennyiben mindkét fél az Európai Unió valamelyik tagállamában belföldi illetőségű, és a hatóságok a kölcsönös egyeztetési eljárás keretein belül nem jutottak egyezsre, akkor konfliktus megoldható az EU választott bírósági irányelv szabályai² szerint. Amennyiben azonban nem ez a helyzet (mondjuk az USA és egy EU tagországbeli vállalkozás közötti transzferár kérdésben), akkor a kettős adózás részben fennmaradhat. A transzferárak, mint adótervezési lehetőség nemzetközi viszonylatban, az OECD³ munkája során merült fel a társasági adó vonatkozásában: a nemzeti jogszabályok a nemzetközi ajánlásokat vették át, illetve alkalmazzák a joggyakorlatban.

2. Kapcsolt vállalkozások

A kapcsolt vállalkozások meghatározása országonként és célonként nagyon eltérő lehet.

A magyar társasági adó törvény a kapcsolttságot [Tao. 4. § 23. pont] közvetlen vagy közvetett többségi vagy meghatározó befolyáshoz [Ptk. 8:2. §], illetve az ügyvezetés egyezőségéhez köti.

A többségi befolyás olyan kapcsolat, amelynek révén természetes személy vagy jogi személy (befolyással rendelkező) egy jogi személyben a szavazatok több mint felével vagy meghatározó befolyással rendelkezik. A befolyással rendelkező alapesetben akkor rendelkezik egy jogi személyben meghatározó befolyással, ha annak tagja vagy részvényese, és jogosult a vezető tisztségviselő, felügyelőbizottsági tagok többségének megválasztására, illetve visszahívására, vagy ha megállapodás alapján, azonos tartalommal szavaznak és együtt a szavazatok több mint felével rendelkeznek. A többségi befolyás akkor is fennáll, ha az közvetett. A közvetett befolyás mértéke a köztes jogi személy befolyásának olyan hányada, amilyen mértékű befolyással a befolyással rendelkező a köztes jogi személyben rendelkezik. Ha a befolyással rendelkező a szavazatok felét meghaladó mértékű befolyással rendelkezik a köztes jogi személyben, akkor a köztes jogi személynek a jogi személyben fennálló befolyását teljes egészében a befolyással rendelkező közvetett befolyásaként kell figyelembe venni. A közeli hozzátartozók közvetlen és közvetett tulajdoni részesedését vagy szavazati jogát egybe kell számítani.

A magyar társasági adó törvény a kapcsolt vállalkozásokat a következőképpen definiálja:

- Az adózó és az a személy, amelyben az adózó közvetlenül, vagy közvetve többségi befolyással rendelkezik;
- Az adózó és az a személy, amely az adózóban közvetlenül, vagy közvetve többségi befolyással rendelkezik;
- Az a harmadik személy, aki az adózóban és a másik személyben közvetlenül, vagy közvetve többségi befolyással rendelkezik azzal, hogy a közeli hozzátartozókat egybe kell számítani;
- A vállalkozás és azok telephelyei, valamint a telephelyek egymással;

¹ <http://www.oecd.org/tax/dispute/mutual-agreement-procedure-statistics.htm>

² https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/company-tax/transfer-pricing-eu-context/transfer-pricing-arbitration-convention_en

³ <http://www.oecd.org/tax/transfer-pricing/oecd-transfer-pricing-guidelines-for-multinational-enterprises-and-tax-administrations-20769717.htm> (OECD TPG)

- A vállalkozás és a más személy, ha közöttük megvalósul az ügyvezetés egyezősége.

A társasági adó törvény fenti meghatározásában sehol nem szerepel a tőke vagy a tulajdoni hányad, mint a kapcsoltságot befolyásoló tényező. A többségi befolyást a Ptk. is alapvetően a szavazattöbbséghez, illetve az irányításhoz köti. Vagyis a törvény szövegét tekintve a többségi tulajdoni részesedés önmagában még nem eredményez kapcsolt jogviszonyt.

A többségi, vagy meghatározó befolyás a társasági adó törvény, illetve a polgári törvénykönyv meghatározásai szerint közvetlenül vagy közvetve is megvalósulhat.

3. A piaci ár meghatározása

A transzferárazás kulcskérdése a független felek közötti ár megtalálása és összehasonlítása a kapcsolt ügyletben alkalmazott árral. Elméletben ez nagyon egyszerűen hangzik, de gondoljunk bele abba, hogy mi is a piaci ár, piaci érték. Közgazdaságilag a piaci érték az az összeg, amelyért egy eszköz, szolgáltatás elcserélhető szokásos piaci körülmények esetén. A piaci ár, piaci érték azonban sohasem egy adott ár vagy érték, hanem a piaci ügyletek sokaságából kialakuló ársáv. A piaci ár tehát csak statisztikai eszközökkel határozható meg, megfelelő minta kiválasztása és vizsgálata útján. Azonban egy ilyen minta előállítása még a legegyszerűbb termékek esetén is gondot okozhat, hiszen olyan független ügyletek piaci árát kell meghatározni, amelyek összehasonlíthatóak a kapcsolt ügylettel. Független felek közötti ügyleteknél az az alapfeltételezés, hogy a kialakult ár, feltételek, piaci alku eredménye, amelynek során a független vállalkozás megvizsgálja a számára rendelkezésre álló lehetőségeket, mérlegeli a kockázatokat, illetve értékeli az ügylet hatását a rövid és hosszú távú stratégiájára. A kapcsolt ügyletnek ráadásul a független ügylettel megfelelően összehasonlíthatónak kell lennie. Az összehasonlíthatóság megállapítása sokrétű elemzést igényel, kezdve a termékek, szolgáltatások fizikai jellemzőivel, folytatva a vállalkozás jellemzőivel, a döntési, kockázati funkciók elosztásával, a szerződéses feltételekkel, üzleti stratégiával, egészen a külső gazdasági körülményekig, piaci helyzetig. Az összehasonlításhoz szükséges adatok pedig a legtöbb esetben a legféltebb üzleti titkok közé tartoznak.

A gyakorlatban ahhoz, hogy a piaci ársáv meghatározásának alapjául szolgáló mintát elő lehessen állítani, először a kapcsolt ügyletet kell lemodellezni, hiszen ehhez képest vizsgáljuk majd a független ügyletek összehasonlíthatóságát. A modell alapján széleskörű gazdasági vizsgálatot kell végezni.

A termék és szolgáltatás jellemzői, elsősorban a fizikai tulajdonságokat jelentik, a minőséget, megbízhatóságot, a termék rendelkezésre állását, a termékhez, szolgáltatáshoz szükséges szellemi termékeket, know-how-t. Minél egyedibb a termék, szolgáltatás, annál nehezebb azon egyedi jellemzők előállítása, amelyek az összehasonlítást még lehetővé teszik. Az ársáv megállapítása szempontjából alapvető jelentőségű, hogy a kapcsolt és a független ügyletben szereplő termék, szolgáltatás összehasonlítható legyen.

A független ügyletben az ügyleten elvárt haszon arányban áll a vállalkozás által elvégzett értékteremtő tevékenységgel, annak kockázataival, az ahhoz szükséges befektetések (eszközök) nagyságával. A funkcionális analízis célja, hogy a kapcsolt vállalkozásnak az ügyletben betöltött szerepét vizsgálja, kimutassa azokat a jellemzőket, amelyeknek a független vállalkozásoknak is meg kell felelniük ahhoz, hogy összehasonlíthatónak minősüljenek. Ilyen

alapvető funkciók lehetnek a termelés, összeszerelés, kutatás, fejlesztés, beszerzés, értékesítés, marketing, finanszírozás, stb. A megfelelő funkciókhoz megfelelő eszközök és kockázatok tartoznak, amelyeket szintén meg kell határozni.

A funkcionális analízis a transzferárazás egyik legösszetettebb kérdése, hiszen megfelelő mélységűnek kell ahhoz lennie, hogy a vállalkozás egyedi jellemzőit bemutassa, ugyanakkor csak olyan mélységűnek szabad lennie, ahol még összehasonlítható vállalkozások léteznek.

A gazdasági körülmények nagyban befolyásolják a piaci árat. A transzferár szempontjából az összehasonlíthatóság meghatározásához az üzleti stratégiát is vizsgálni kell. Az üzleti stratégia egy vállalkozás sok tényezőjét figyelembe veszi, például az innovációt és az új termék fejlesztését, a diverzifikáltság szintjét, a kockázatkerülést, a politikai változások értékelését, a meglévő és tervezett foglalkoztatási törvények hatását, a megállapodások időtartamát és a napi üzletmenetre hatással lévő egyéb tényezőket.

Az összehasonlíthatóság megállapításához tehát először meg kell vizsgálni a kapcsolt vállalkozások és az ügyleteik jellemzőit, majd ezen jellemzőnek megfelelő független vállalkozások közötti ügyleteket kell keresni, és ezekből kell piaci árat képezni.

4. Transzferár dokumentáció

Azt, hogy az ügylet ára szokásos piaci ár, a vállalkozásoknak transzferár dokumentációval kell alátámasztaniuk.

A transzferár dokumentációban a szokásos piaci ár meghatározása vagy független felek között végbement közvetlenül összehasonlítható ügylettel, vagy adatbázisokból végzett szűrések alapján, a törvény által megengedett módszerek segítségével történik.

A transzferár dokumentáció két fő egységből áll: a fődokumentumból és a helyi dokumentumból [TP NGM 4.§ (1)]. A fő dokumentum [TP NGM 4.§ (2)] a teljes csoportra vonatkozó adatokat tartalmaz, beleértve a tulajdonosi struktúrát, az üzleti eredmény mozgatórugóit, leglényegesebb termékekhez, szolgáltatásokhoz, szellemi termék használatához tartozó ellátási lánc bemutatását, a csoport tagjai közötti szolgáltatások leírását, az egyes csoporton belüli szereplők értékteremtéshez való hozzájárulását, és az üzleti évben megvalósult jelentős üzleti átszervezésekhez, felvásárlásokhoz (akvizíciókhoz) és üzletágak értékesítéséhez kapcsolódó tranzakciók bemutatását. Emellett természetesen tartalmaz minden lényeges csoport szintű pénzügyi és adózási adatot is. A helyi dokumentum [TP NGM 4.§ (3)] egyfelől az adott vállalkozás szintjén tartalmaz a fődokumentumhoz hasonló adatokat, illetve leírja magát a kapcsolt ügyletet, a részt vevő feleket, a teljesített kifizetéseket. Bemutatja a piaci ár meghatározásának a folyamatát, beleértve a funkcionális elemzést, az alkalmazott módszer bemutatását és indoklását, az összehasonlítható ügyleteket, kiválasztásuk indokait.

A dokumentáció célja immár nemcsak az adott kapcsolt ügylet piaci árának az indoklása, hanem a vállalatcsoport alapos feltérképezése annak érdekében, hogy kiszűrhetőek legyenek az agresszív adótervezési gyakorlatok.

Az összehasonlítható ügyletek kiválasztása az esetek döntő többségében adatbázis szűréssel történik, amelyet szintén részletesen dokumentálni kell. A szűrés során csak olyan működő vállalkozások adatait lehet figyelembe venni, amelyeknek a földrajzi elhelyezkedése,

főtevékenysége, méretnagysága az összehasonlíthatóságot biztosítja. Ki kell zárni azokat a társaságokat, amelyek nemcsak független vállalkozásoknak értékesítenek, és amelyek veszteségesek. Ezt követően manuális szűréssel kell tovább vizsgálni a mintát, majd a fennmaradó vállalkozások adataiból a kiválasztott módszer segítségével meg kell határozni az interkvartilis tartományokat. Amennyiben a kapcsolt ügylet értéke az interkvartilis tartományokon belül van, akkor az ár elfogadható piaci árnak. A magyar szabályok szerint a dokumentációban szereplő összehasonlítható vállalkozások pénzügyi adatait évente frissíteni kell, az adatbázis szűrést pedig három évente újra el kell végezni [TP NGM 4.§ (7)].

Ha a transzferár nyilvántartás hiányos, vagy nincs, akkor nyilvántartásonként két millió forintig terjedő mulasztási bírság szabható ki [Art. 230. §)], amely ismételt mulasztás esetén négyeszeresére növelhető.

A kapcsolt vállalkozások közötti ügyletekre vonatkozó nyilvántartási kötelezettség teljesítése tehát hatalmas adminisztrációs munkát, adatbázisok használatát és statisztikai módszerekkel való elemzését követeli meg, amely meglehetősen drága, nem megfelelő voltuk pedig jelentős összegű bírság kiszabását vonhatja maga után.

A piaci ár meghatározás statisztikai jellegéből adódó bizonytalanság csökkentésére eddig csak a szokásos piaci ár előzetes megállapításán keresztül volt lehetőség. Az eljárás során az adózó bemutatta az adóhatóságnak tervezett transzferár képzési módszertanát és dokumentációját, amelyet az adóhatóság jóvá hagyott. Ez az eljárás szintén költségigényes, azonban jelentősen csökkenti az adóhiány és a bírság kockázatát.

Ez év elejétől emellett lehetővé vált vállalatcsoportok egy adóalanyként történő definiálása, amely azt is jelenti, hogy a csoporton belüli ügyletekre nem kell transzferár dokumentációt készíteni.

5. Csoportos társasági adóalany

2019-től a magyar társasági adóban bevezetésre került a *csoportos társasági adóalany* fogalma [Tao. 2/A. §]. A csoportos adóalanyiság feltételei a következők:

- Csoporttag lehet a gazdasági társaság, az európai uniós vállalkozási formák, az egyéni cég, a belföldi illetőségűnek minősülő külföldi bejegyzésű cég, illetve a külföldi vállalkozás magyarországi fióktelepe.
- A csoporttagok között közvetlen vagy közvetett többségi befolyás áll fenn, ahol egyik adózó a másikban, vagy más személy az adózókban legalább 75%-os arányú szavazati joggal rendelkezik.
- A csoporttagok mérleg fordulónapja azonos, beszámolóikat egységes elvek szerint készítik.

A csoportos társasági adóalanyiság azt jelenti, hogy a csoport tagjai a társasági adó szempontjából egy közös adóalanynak minősülnek. A csoportos adózásnak sokféle formája van. A magyar rendszer nem választotta a teljes adókonzolidációt, hanem a csoporttagok először előállítják az egyedi adóbevallásukat, és ezen felül benyújtanak egy összesített, csoportos bevallást is.

A csoportos adóalanyiság egyik legfőbb előnye, hogy a csoportos adóalany tagjai közötti ügyletek nem minősülnek kapcsolt vállalkozások közötti ügyleteknek, ezért azokhoz

kapcsolódóan nem kell bizonyítani és dokumentálni az alkalmazott árak és feltételek piaci voltát, sőt az ügyleteknek nem kell szokásos piaci áron végbe menniük. A csoporttagoknak természetesen lehetnek kapcsolt vállalkozásaik, a velük való ügyletekben az általános transzferár szabályokat kell alkalmazni. A csoportos adóalanyiság másik előnye a tagok nyereségeinek és veszteségeinek összevezethetősége. A csoportos adóalanyiság tehát felfogható, mint a törvény által biztosított adótervezési eszköz.

A csoportos adóalanyon belüli ügyletek árainak eltérítése új adótervezési lehetőségeket nyit meg. Az egyéni adóalap megállapítás során az ügylet értéke befolyásolja az adott tag nyereségességét. Megfelelő tervezéssel optimalizálható például a veszteségek elhatárolása és felhasználása, az adókedvezményekhez szükséges feltételek teljesítése a kijelölt tag által. A nagy kérdés, hogy a csoportos adóalanyon belül, vagy csak a csoportos adóalanyra értelmezendők az általános adókikerülés elleni szabályok, különös tekintettel a rendeltetésszerű joggyakorlás elvére.